

Lastensuojelun avohuolto tutkittuina palveluina

Virve-Maria Toivonen – Aino Kääriäinen – Anna Birgitta Kylmäluoma

Tiivistelmä – Lastensuojelulakia on tarkoitus uudistaa kuluvalle hallituskaudella. Yksi uudistuksen keskeisiä tavoitteita on siirtää lastensuojelun painopistettä sijaishuollon palveluista kohti inhimillisesti ja taloudellisesti kevyempiä avohuollon palveluita. Uudistusten tueksi on kaivattu tutkittua tietoa avohuollon toiminnasta ja erityisesti palvelujen toimivuudesta. Artikkelissa tarkastelemme, millaista empiiristä tutkimusta lastensuojelun avohuollosta on Suomessa tehty, ja mitä tutkimukset siitä kertovat tai jättävät kertomatta. Menetelmänä käytimme kartoitettavaa kirjallisuuskatsausta, johon valikoitui 44 tutkimusta vuosilta 2010–2024. Analysoimme tutkimukset temaattisella sisällönanalyysillä. Tutkimusten perusteella lastensuojelun avohuoltoa on tutkittu pääosin laadullisilla menetelmillä ja tutkimuksissa avohuoltoa on lähestytty ennen kaikkea palveluiden ”ideaalin” tai esteiden näkökulmasta, ei tosiasiallista toimintaa tai toiminnan vaikutuksia tarkastellen. Lastensuojelun avohuollon palveluista ei siten juurikaan ole saatavilla tutkimustietoa, jonka avulla voisi arvioida palvelujen toimivuutta tai vaikutuksia lasten ja heidän perheidensä elämäntilanteisiin. Näihin kysymyksiin vastaaminen edellyttää näkemyksemme mukaan nykyistä monipuolisempaa lastensuojelun tutkimusta.

Asiasanat: lastensuojelu, lastensuojelun avohuolto, empiirinen tutkimus, kartoitettava kirjallisuuskatsaus, temaattinen sisällönanalyysi

1. Johdanto

Lapset ovat yhteiskunnassamme erityisen suojelun kohteena. Suojelun tavoite on turvata lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia.¹ Tavoite on perusteltu, sillä lukuisat tutkimukset vahvistavat lapsuuden hyvin- tai pahoinvoinnin vaikuttavan yksilöön pitkälle aikuisuuteen saakka². Lapsen hyvinvointiin vaikuttavat monet sisäsyntyiset ja ulkoiset tekijät, mutta erityinen merkitys on lapsesta huolta pitävillä aikuisilla³. Kehityspsykologian näkökulmasta ulkoisista ympäristöistä keskeisin onkin lapsen perhe, mutta myös erilaiset palvelut voivat joko edistää tai estää lapsen hyvinvointia. Merkitystä on sillä, miten tehokkaasti ja vaikuttavasti palvelujärjestelmät toimivat, sekä sillä, miten lapsi ja perhe työskentelyssä kohdataan.⁴

Oikeudellisesti päävastuu lapsen kasvusta ja kehityksestä on lapsen huoltajilla (laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, LHL 361/1983 4 §; lastensuojelulaki, LSL 417/2007 2.1 §). Tässä tehtävässä huoltajia tukevat monet hyvinvointiyhteiskunnan palvelut. Lastensuojelun asiakkaaksi lapsi ohjautuu, kun vanhempien ja peruspalveluiden tuki ei yksin turvaa lapsen kasvua ja kehitystä (LSL 27 §). Lastensuojelun lakisääteinen tavoite on tarjota lapselle ja perheelle tukea ja apua mahdollisimman varhain ja avohuollon tukitoimilla (LSL 3 §)⁵. Lastensuojelussa lapset ovat kuitenkin ohjautuneet enenevässä määrin sijaishuollon asiakkaiksi⁶. Tämä

1 LOS 60/1991, artikla 18.2; KM 8/2021; HE 309/1993 vp, s. 45.

2 Ks. esim. tuore metatutkimus: Hughes – Ford – Bellis – Glendinning – Harrison – Passmore 2021, s. e848–e857.

3 Diener – Ryan 2009, s. 391–406, 392.

4 Keenan – Evans 2009, s. 6–7; Wingrove – Beal 2014, s. 13–29.

5 HE 137/2010 vp, s. 10; ks. myös Araneva 2022, s. 443.

6 Forsell – Kuoppala 2022.

on osaltaan kasvattanut lastensuojelun kustannuksia ja vuotuisista, yli 1,3 miljardin euron kustannuksista noin kolme neljäsosaa kertyy sijaishuollosta⁷. Samaan aikaan tutkimuksissa on todettu, että avohuollon palvelut voivat eri syistä jäädä riittämättömiksi tai tehottomiksi⁸ eikä sijaishuoltoon sijoittaminenkaan välttämättä paranna lasten tulevaisuuden näkymiä⁹, sillä sijaishuoltoon sijoitetut lapset voivat aikuisina monilla mittareilla mitattuna huonommin kuin lapset, jotka ovat saaneet asua kotonaan¹⁰.

Lastensuojelulakia on tarkoitus uudistaa *Petteri Orpon* hallituskaudella¹¹. Yksi uudistuksen tavoitteista on siirtää lastensuojelun painopistettä korjaavista palveluista kohti inhimillisesti ja taloudellisesti kevyempiä palveluita. Uudistusten tueksi on kaivattu tutkittua tietoa muun muassa avohuollon palveluiden vaikuttavuudesta ja kustannuksista¹². Näyttöön perustuvia palveluita (evidence-based practice/evidence-informed practice) on peräänkuulutettu myös sosiaalityössä¹³ ja vireillä olevassa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman periaatteita koskevassa säädösvalmistelussa.¹⁴

Tätä taustaa vasten kiinnostuimme siitä, millaista tutkimusta lastensuojelun avohuollon toiminnasta on tehty, ja mitä tutkimukset siitä kertovat tai jättävät kertomatta. Artikkelissa pyrimme vastaamaan kysymyksiin: 1) mihin avohuollon empiirinen tutkimus Suomessa kohdistuu, 2) millaisin menetelmin ja aineistoin avohuoltoa on tutkittu, 3) mitä tutkimustulokset kertovat avohuollosta ja 4) millaisia tutkimusaukkoja avohuollon tutkimuksessa mahdollisesti on.

Tutkimusmenetelmänä käytimme kartoittavaa kirjallisuuskatsausta¹⁵, ja tutkimusaineistoa tarkastelimme temaattisella sisällönanalyysillä¹⁶. Tiedossamme ei ole vastaavaa, lastensuojelun avohuollon empiiristä tutkimusta laajasti kartoittavaa kirjallisuuskatsausta. Aiemmat katsaukset ovat kohdistuneet suppeammin esimerkiksi lastensuojelun toimintamallien vaikuttavuuteen¹⁷.

Artikkeli etenee seuraavasti. Esittelemme ensin luvussa kaksi lastensuojelun palvelujärjestelmää ja luvussa kolme kuvaamme tarkemmin tutkimuksen toteuttamista. Luvussa neljä tarkastelemme lastensuojelun avohuollon palveluita koskevaa empiiristä tutkimusta Suomessa.

7 Hoikkala – Muinonen – Palola – Väisänen – Rosberg 2023.

8 Heino – Hyry – Ikäheimo – Kuronen – Rajala 2016; Kestilä 2016; Kylmäluoma 2021; Hoikkala – Muinonen – Palola – Väisänen – Rosberg 2023.

9 Bask – Ristikari – Hautakoski – Gissler 2017, s. 365–381; Jackisch – Almquist 2023, s. 209–215.

10 Ks. esim. Anis – Malin 2023, s. 4–23; Egelund – Lausten 2009, s. 156–165; Kääriälä – Haapakorva – Pekkari – Sund 2019, s. 104–144; Kääriälä – Gyllenberg – Sund – Pekkari – Keski-Säntti – Ristikari – Heino – Sourander 2022, s. 1789–1798; Törölä – Töttö 2017, s. 42–55. Näin on myös, kun on verrattu toisiinsa sijoitettuja lapsia ja heidän kotona asuneita sisarusiaan (Kääriälä – Hiilamo 2023, s. 195–199).

11 Lastensuojelun visio valmistui 1.3.2023 (Hoikkala – Muinonen – Palola – Väisänen – Rosberg 2023). Uudistus toteutetaan vaiheistettuna. Syksyllä 2025 eduskunnalle on tarkoitus antaa hallituksen esitys, joka sisältäisi mm. ehdotukset vakavaa väkivaltaa käyttävien lasten integroidusta ja suljetusta kuntoutuspalvelusta sekä keinoista puuttua lasten luvattomiin poissaoloihin lastensuojelulaitoksista. Toisen vaiheen hallituksen esitys annetaan vuonna 2026. Siinä selkiytetään ja uudistetaan lastensuojelun rakenne ja sisältö kokonaisuutena.

12 Hoikkala – Muinonen – Palola – Väisänen – Rosberg 2023.

13 Austin 2020, s. 26; HE 5/2020 vp., s. 2; Satka – Pohjola 2022, s. 292.

14 Palveluvalikoimaa koskevassa sääntelyssä on tarkoitus määritellä periaatteet, joiden mukaan palvelut ja menetelmät kuuluvat tai eivät kuulu julkisin varoin kustannettuun sosiaali- tai terveydenhuollon palveluvalikoimaan.

15 Levac – Colquhoun – O'Brien 2010, s. 69; Stabler – Evans – Scourfield – Morgan – Weightman – Willis – Searchfield – Wood – Nurmatov – Kemp – Forrester – Brand 2022, s. 2515–2536.

16 Braun – Clarke 2006, s. 77–101.

17 Isokuortti – Aaltio – Laajasalo – Barlow 2020, 104632.

Luku viisi kertoo tutkimustuloksista, jonka jälkeen teemme niiden perusteella joitakin johtopäätöksiä ja suosituksia (luku kuusi).

2. Lastensuojelun palvelujärjestelmä

Ensisijaisesti lapsen hoivasta ja kasvatuksesta vastaavat lapsen vanhemmat (LHL 4 §, LSL 2.1 §). Julkisella vallalla on velvollisuus tukea perheitä lapsen huolenpidossa (Suomen perustuslaki, PL 731/1999 19.3 §), mutta myös velvollisuus seurata lapsen kehitystä vaarantavia toimia ja puuttua niihin (LSL 2.2 §)¹⁸. Julkisen vallan tukitehtävää hoitavat ennen kaikkea yhteiskunnan peruspalvelut kuten äitiys- ja lastenneuvolat, varhaiskasvatus, peruskoulutus tai terveydenhuolto. Sosiaalihuollon palvelujärjestelmä tarjoaa lapsille ja perheille tarveperusteista ja yksilöllistä tukea joko sosiaalihuoltolain (SHL 1301/2014) mukaisina yleispalveluina tai erityislainsäädäntöön eli lastensuojelulakiin perustuvana erityispalveluna. Lastensuojelun asiakkaitten lapsi ja perhe ohjautuvat silloin, kun lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia – siis peruspalveluita ja sosiaalihuoltolakeja intensiivisempiä – palveluja (LSL 27 §).

Lastensuojelun palvelujärjestelmä jakautuu vapaaehtoisuuteen perustuviin avohuollon palveluihin (LSL 7 luku) sekä tarvittaessa vastoin tahtoaikin toteutettaviin kodin ulkopuolisiin sijoituksiin ja niihin liittyviin tukitoimiin (LSL luvut 9–10). Avohuollon palvelut ovat ensisijaisia (LSL 3 §, 4 §) ja niiden tavoite on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä vahvistaa vanhempien kasvatuskykyä ja -mahdollisuuksia. Avohuollon tukea on järjestettävä heti, kun lapsen ja perheen on todettu olevan palveluiden tarpeessa (LSL 34 §).¹⁹ Asiakkaan oikeus avohuollon palveluihin on vahva: lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalihuollon palvelut on lähtökohtaisesti järjestettävä sen mukaisina kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on ne arvioinut (LSL 36.2 §).

Lainsäädännössä tarjolla olevien avohuollon tukitoimien kirjo on laaja (LSL 36 §). Avohuolto voi olla esimerkiksi päivähoitoa, perhetyötä, lapsiperheiden kotipalvelua, tukihenkilö- ja tukiperhepalveluja, päihdepalveluja, mielenterveystyötä, tehostettua perhetyötä, perhekuntoutusta, kasvatus- ja perheneuvontaa sekä tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteiden selvittelyyn. Ensisijaisesti avohuollon palveluita tuotetaan kotiin tai muuhun kasvuympäristöön, mutta myös kodin ulkopuolinen sijoitus voi olla lastensuojelun avohuollon tukitoimi (LSL 37 §). Lainsäädäntö ei rajaa pois sellaisiakaan tukitoimia, joita ei ole nimenomaisesti kirjattu lakiin. Päinvastoin lainsäätäjän lähtökohta on, että tukitoimia käytettäisiin luovasti ja asiakaslähtöisesti niin, että ne vastaavat parhaalla mahdollisella tavalla lapsen ja perheen tarpeisiin²⁰.

Vaikka lastensuojelulaki ohjaa avohuollon palveluiden tarjoamiseen ja listaa tarjottavia palveluita, palveluiden konkreettinen sisältö jää usein tulkinnanvaraiseksi. Esimerkiksi perhetyö tai tehostettu perhetyö ovat molemmat perheen kotona tehtävää työtä, jonka tavoitteena on lapsen ja vanhempien tukeminen. Tehostetun perhetyön erottaa perhetyöstä ennen kaikkea työskentelyn intensiteetti; sillä puututaan haastavampiin ongelmiin, työskentely on tiiviimpää

¹⁸ Ks. myös Hakalehto 2018, s. 79.

¹⁹ Ks. tarkemmin Araneva 2022, s. 443.

²⁰ HE 137/2010, s. 12.

ja mahdollisesti myös moniammatillista. Yhtä selvää ei kuitenkaan ole se, millaisiin tuen tarpeisiin niiden katsotaan vastaavan ja mitä mainitut tuet konkreettisesti sisältävät eri perheissä.

3. Tutkimuksen toteuttaminen

3.1. Tutkimusmetodi ja sen rajoitteet

Käytimme artikkelissa tutkimusmenetelmänä kartoittavaa kirjallisuuskatsausta²¹. Sen tavoite on kartoittaa laajasti tietyn ilmiön tutkimuskenttää ja tunnistaa tutkimusaukkoja, ja se sopii hyvin menetelmäksi silloin, kun aihe on laaja, uusi tai vähän tutkittu. Tutkimusten laatua siinä ei arvioida yhtä tarkasti kuin esimerkiksi systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa.²² Menetelmä vastaa näin tutkimukselle asettamiimme tavoitteisiin selvittää, mihin avohuollon tutkimus kohdistuu, millä menetelmillä ja aineistoilla sitä on tutkittu ja mitä tutkimukset kertovat avohuollon toiminnasta.

Kuten kaikissa tutkimusmenetelmissä, myös kartoittavassa kirjallisuuskatsauksessa on omat puutteensa. Sen tavoitteena ei lähtökohtaisesti ole syvälinen analyysi tai vertailu eri tutkimusten välillä, eikä sen avulla voida yksityiskohtaisesti arvioida tutkimusten metodologista laatua tai tulosten luotettavuutta. Tästä taas seuraa, että johtopäätökset jäävät väistämättä yleisemmälle tasolle kuin vaikkapa systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa. Toiseksi kartoittavan kirjallisuuskatsauksen tekeminen vaatii tutkijoilta subjektiivisia valintoja, mikä voi vaikuttaa siihen, millaisia tutkimuksia katsaukseen valitaan ja miten niitä analysoidaan. Tätä riskiä olemme pyrkineet pienentämään sillä, että valinnat ovat yksimielisesti tehneet kolme tutkijaa, jotka edustavat kahta eri tieteentalaa.

3.2. Tutkimusaineisto ja aineiston rajaukset

Etsimme relevanttia tutkimusaineistoa Scopus- ja Ebsco-tietokannoista, Julkarista, Finna-kirjastotietokannasta sekä Tiedejatutkimus.fi -palvelusta. Systemaattisen haun toteuttaminen ja mahdollisimman kattavan aineiston kerääminen osoittautui haastavaksi ja pyrimme varmistamaan aineiston kattavuutta eri keinoin. Ensinnäkin varioimme eri hakukoneissa ja tietokannoissa käyttämiämme hakulauseita ja asiasanoja (ks. Taulukko 1). Toiseksi teimme erillisiä lisähakuja hakukone- tai tietokantakohtaisesti eli eräänlaista ristiin tarkistusta koko hakuprosessin ajan. Kolmanneksi tarkistimme hakutuloksia vielä jälkikäteen, mikäli meillä oli aihetta epäillä, että jokin tutkimus syystä tai toisesta edelleen puuttuu hakutuloksista. Tässä tarkoituksessa kävimme läpi suomalaisten yliopistojen avoimet aineistotietokannat ja Helka-tietokannan. Lopuksi etsimme aineistoja myös Sosnetista.²³

21 Levac – Colquhoun – O'Brien 2010, s.69; Stabler – Evans – Scourfield – Morgan – Weightman – Willis – Searchfield – Wood – Nurmatov – Kemp – Forrester – Brand 2022, s. 2515–2536.

22 Peters – Marnie – Tricco – Pollock – Munn – Alexander – McInerney – Godfrey – Khalil 2020.

23 Sosnet ei ole tietokanta, mutta se tarjoaa pääsyn monenlaisiin aineistoihin, kuten sosiaalityön väitöskirjoihin, erikoistumiskoulutuksessa valmistuneisiin ammatillisiin lisensiaattitutkimuksiin ja lopputöihin.

Taulukko 1. Hakuehdot/asiasanat, joiden avulla tutkimusaineisto kerättiin.

Hakukone/tietokanta	Hakuehto/asiasana
<i>Scopus</i>	(lastensuojelu* OR “child welfare*” OR “child protection”) AND (“avohuol*” OR “in-home*” OR “open care*” OR “home-based*” OR “non-institutional*”) AND (finnish* OR finland*), 2010–2024
<i>Tiedejatutkimus.fi</i>	lastensuojelu, avohuollon tukitoimet, avohuollon palvelut, vertaisarvioidut tieteelliset artikkelit, tieteelliset kirjat, väitöskirjat, 2010–2024
<i>Academic Search Complete (EBSCO) ja SOCINDEX (EBSCO)</i>	(lastensuojelu OR “child welfare” OR “child protection”) AND (avohuol* OR “in-home” OR “open care” OR “non-institutional”) AND (finnish OR finland), vertaisarvioitu, 2010–2024
<i>Finna</i>	lastensuojelu* OR “child protection” OR “child welfare” AND avohuol* OR “in-home” OR “open care” OR “non-institutional”), väitöskirja, lisensiaatintyö, kirja, lehti/artikkeli, tutkimusjulkaisu, 2010–2024
<i>Julkari</i>	lastensuojel, child welfare, child protection, avohuol, in-home, open care, non-institutional, tukitoim
<i>Yliopistojen avoin aineisto</i>	lastensuojel*, child protection, child welfare, avohuol, tukitoim, open care, in-home, non-institutional, väitöskirjat, lisensiaatintutkimat
<i>Sosnet</i>	Väitöskirjat, lisensiaatintutkimat, 2010–2024
<i>Helka</i>	lastensuojelu* OR “child welfare” OR “child protection” AND avohuol* OR “in-home” OR “open care” OR “home-based” OR “non-institutional”, finnish OR finland, 2010–2024

Ensimmäinen haku tuotti 1309 artikkelia, lisensiaatintutkimaa, väitöskirjatyötä, kirjaa tai toimitettua teosta. Mikäli hakukone tai tietokanta sen mahdollisti, poistimme hakutuloksista jo varhaisessa vaiheessa alemmat opinnäytetyöt eli pro gradu -tutkielmat, kandi- ja maisterityöt sekä AMK-opinnäytteet. Vaikka niitä ohjaavat tutkijakoulutuksen saaneet henkilöt ja ne käyvät läpi väitteiden tutkijoiden arviointiprosessin, ne eivät välttämättä täytä tieteellisen tutkimuksen vaatimuksia. Opinnäytetyön ensisijainen tarkoitus on esimerkiksi osoittaa opiskelijan osaaminen ja kyky soveltaa oppimaansa, ei niinkään tuottaa uutta tieteellistä tietoa, kuten tutkimuksessa.²⁴

Koska olimme kiinnostuneita avohuollon käytännön toiminnasta, kohdistimme tutkimuksemme lastensuojelun avohuollon empiiriseen tutkimukseen ja jätimme puhtaasti teoreettisen tutkimuksen tutkimusaineiston ulkopuolelle. Kolmanneksi rajasimme aineiston Suomen lastensuojelun palvelujärjestelmää koskeviin ja 2010 tai sen jälkeen tehtyihin tutkimuksiin. Tavoitteemme oli kartoittaa kansallisen avohuollon nykytilaa, eikä kansallisen ja kansainvälisen tutkimuksen yhteensovittaminen tai yli 15 vuotta vanha tutkimus palveluttamamme.²⁵

Neljäs rajausta liittyi sosiaalihuollon palveluiden ja lastensuojelun palveluiden rajapintaan. Lapsi ja perhe ovat 1.4.2015 lähtien voineet saada avohuollon palveluita myös sosiaalihuoltolain (1301/

24 Alempia empiirisiä opinnäytetöitä lastensuojelun avohuollosta olisi ollut paljon: esim. Finnasta niitä olisi hakuehdoilla löytynyt 596. Lastensuojelun avohuolto ei ole samassa määrin kiinnostanut ylempiä akateemisten opinnäytteiden tekijöitä: väitöskirjoja ja lisensiaatintöitä löytyi 16. Huomattakoon, että hakusanoilla huostaanot* ja sijaishuol* Finnasta löytyi 70 väitöskirjaa ja lisensiaatintyötä.

25 Lastensuojelun palvelujärjestelmien yhteensovittamisen haasteista ks. Burns – Pösö – Skiveness 2017, s. 223–244.

2014) mukaisessa asiakkuudessa. Lapsen tarpeiden tulisi ohjata palvelujärjestelmiin ohjautumista; sosiaalihuoltolain mukaisilla palveluilla on ongelmia ehkäisevä ja lapsen kehitystä edistävä tavoite, lastensuojelun palvelut ovat lähtökohtaisesti korjaavia eli niiden tavoite on poistaa tai vähentää jo olemassa olevia riskitekijöitä²⁶. Koska olimme kiinnostuneita ennen kaikkea viimesijaisen turvaverkon eli lastensuojelun toiminnasta, rajasimme aineiston vain lastensuojelun avohuoltoa koskevaan tutkimukseen. Tiedostamme kuitenkin, että myös kaikki lastensuojelua edeltävät ja sen kanssa rinnakkaiset palvelut vaikuttavat yhdessä siihen, että lapsen ja perheen tuen tarpeisiin vastataan oikea-aikaisesti ja tehokkaasti.

Lopuksi rajasimme tutkimusaineiston ulkopuolelle lastensuojelun sijaishuoltoa koskevan tutkimuksen. Näin siitä huolimatta, että avohuollon tukitoimet ja erityisesti niiden riittävyys ja vaikuttavuus tulevat arvioitavaksi ja näkyväksi lapsen huostaanoton yhteydessä. Huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskevista tutkimuksista tehdäänkin usein johtopäätöksiä avohuollon toiminnasta, mutta avohuollon toimenpiteet eivät ole niissä kuitenkaan tutkimuskohteena, ja huostaanotto kertoo tällöin vain yleisellä tasolla siitä, että avohuollon tukitoimenpiteet ovat olleet jollain tapaa riittämättömiä, sopimattomia tai mahdottomia toteuttaa (LSL 40 §).

Analyysimme valikoitui kuviossa 1 (Kuvio 1) kuvattujen sisäänotto- ja poissulkukriteerien perusteella 44 tutkimusta aikaväliltä 2010–2024 (ks. liite 1).

Tutkimusaineistoa analysoimme temaatteisella sisällönanalyysillä²⁷. Ryhmittelimme ensin aineistosta tutkimuskohteet sekä käytetyt tutkimusaineistot ja metodit (luku 4). Tämän jälkeen analysoimme erikseen tutkimusten tuloksia (luku 5).

4. Lastensuojelun avohuollon empiirinen tutkimus Suomessa: tutkimuskohteet, -aineistot ja metodit

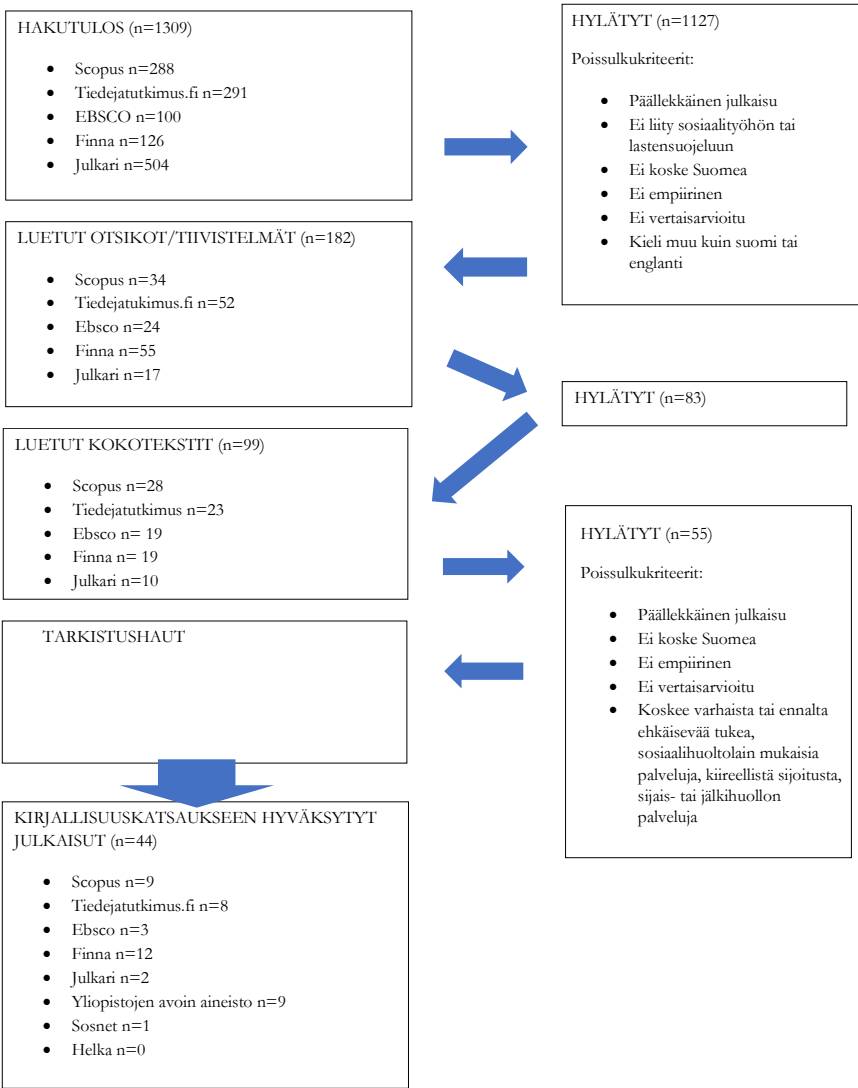
Tutkimusaineistomme perusteella luokittelimme suomalaisen lastensuojelun avohuollon palveluita tarkastelevan empiirisen tutkimuksen 1) avohuollon vaikutuksia, 2) avohuollon toimintaedellytyksiä ja tiedonmuodostusta sekä 3) asiakkuutta ja osallisuutta käsitteleviin tutkimuksiin. Luokittelimme kunkin tutkimuksen aina vain yhteen pääluokkaan, mutta on hyvä huomata, että monissa tutkimuksissa sivuttiin myös toisten pääluokkien teemoja. Luokittelu tehtiin aina sillä perusteella, mikä oli ollut kyseisen tutkimuksen tiedonintressi.

Avohuollon vaikutuksia käsittelevissä tutkimuksissa oltiin tavalla tai toisella kiinnostuneita avohuollon vaikutuksista. Vaikutustutkimuksessa (impact) pyritään tyypillisesti tarkastelemaan, mitä seurauksia määrättyllä toimenpiteellä on kohdehenkilönsä elämään, esimerkiksi onko lastensuojelun uuden työmenetelmän käyttöönotto muuttanut työntekijöiden toimintaa tai asiakkaiden kokemuksia. Lastensuojelussakin peräänkuulutettu vaikuttavuustutkimus (effectiveness) taas pyrkii mittaamaan, kuinka hyvin jokin toimenpide toimii tietyssä kontekstissa tai kohderyhmässä, ja tällöin tutkimuskysymys voisi olla esimerkiksi auttaako varhainen perhetyö vähentämään lasten huostaanottoja.²⁸ Jälkimmäisiä ei aineistoomme osunut.

²⁶ HE 164/2014 vp., s. 89, 100.

²⁷ Braun – Clarke 2006, s. 77–101.

²⁸ Malmivaara 2022.

Kuvio 1. Tutkimusten hakuprosessi.

Vaikutuksia käsitteleviä tutkimuksia oli puolet (n=22) katsauksemme tutkimuksista. Tutkimukset kohdistuivat yksittäisiin avohuollon tukitoimenpiteisiin (n=9) tai yleisemmin avohuollon palveluihin(n=6). Tutkimusaineistona olivat kysely-, haastattelu- tai rekisteriaineistot, jotka oli kohdistettu työntekijöille ja asiakasperheiden vanhemmille. Kyselyissä tarkasteltiin avohuollon palveluiden välittömiä vaikutuksia. Pidemmän aikavälin (2 vuotta) vaikutuksia tarkasteltiin yksittäisissä rekisteritutkimuksissa (Hietämäki – Seppälä – Häkkinä – Toikko 2023, s. 582–594; Häkkinä – Seppälä – Hietämäki – Toikko 2022, s. 50–65; Toikko – Seppälä – McLaughlin 2022, s. 5–17; Toikko – Seppälä – Häkkinä – Hietämäki 2023, s. 372–382).

Lastensuojelun avohuollon toimintaedellytyksiä ja toimintaa ohjaavaa tietoa käsitteleviä tutkimuksia (n=12) oli aineistossamme reilu kolmannes. Tutkimuksiin lukeutuivat lapsen tilanteen ja tarpeiden arviointia (n=6), avohuollon palvelujen toimintaedellytyksiä (n=4) sekä tiedonmuodostusta ja dokumentointia (n=2) tarkastelevat tutkimukset. Toimintaedellytyksiä ja tiedonmuodostusta tutkittiin työntekijöitä haastattelemalla. Asiakasnäkökulma puuttui näistä tutkimuksista kokonaan. Asiakkuutta ja asiakasosallisuutta koskevia tutkimuksia oli aineistossamme vähiten (n=10)²⁹. Näissä tutkimuksissa haastateltiin (n=4) sekä asiakkaita että työntekijöitä, tutkittiin asiakirja-aineistoja (n=3) tai yhdistettiin eri aineistoja.

Katsaukseen valikoituneiden tutkimusten perusteella voidaan todeta, että lastensuojelun avohuoltoa on tutkittu pääosin laadullisilla menetelmillä (n=30) käyttäen aineistona useimmiten haastatteluja (n=16), kyselyjä (n=4) tai näiden yhdistelmiä (n=9). Yksinomaan asiakirjoja oli käytetty vain neljässä ja rekisteriaineistoja viidessä tutkimuksessa. Rekisteri- ja kyselytutkimuksissa analyysimenetelmät olivat määrällisiä.

Haastatteluaineistot olivat pääsääntöisesti pieniä ja niitä oli analysoitu laadullisin menetelmin. Haastatteluvien lukumäärät vaihtelivat kolmen ja 120:n välillä, tyypillisimmin haastatteltavia oli alle 20. Kyselyissä oli tavoitettu parhaimmillaan 674 vastaajaa (Skivenes – Tonheim 2016³⁰, s. 107–117). Vastausprosentit, silloin kuin ne ilmoitettiin, vaihtelivat 26:n ja 98:n välillä. Informantteja haastatteluissa ja kyselyissä olivat useimmiten sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijät (n=21), lapset ja/tai vanhemmat 7 tutkimuksessa. Tutkimuksissa käytetyt rekisteriaineistot olivat verrattain pieniä, alle 300 tutkittavaa käsittäviä (Hietamäki ym. 2023, s. 582–594; Häkkinen ym. 2022, s. 50–65; Toikko ym. 2023, s. 372–382). Asiakirja-aineistoilla tehdyt tutkimukset saattoivat perustua useamman sadan henkilön asiakirjoihin, mutta tutkimuskysymykset olivat rajattuja (Kiuru – Metteri 2014, s. 146–160; Maksniemi – Kekoni – Vornanen 2023, s. 392–407)³¹.

Tutkimusaineistojen ja -menetelmien näkökulmasta näyttää siten siltä, että lastensuojelun avohuollon empiirinen tutkimus painottuu haastattelututkimusten laadulliseen analyysiin. Haastatteluissa kuuluu ennen kaikkea lastensuojelun työntekijöiden ääni. Asiakkaan, erityisesti lasten, näkökulma on jäänyt vähemmälle. Asiakirjoja hyödynnetään avohuollon tutkimuksissa vain harvoin. Myös tutkimus isoilla, määrällisesti analysoitavilla ja yleistettävissä olevilla rekisteri- tai kyselyaineistoilla on vielä vähäistä.

5. Mitä tutkimukset kertovat lastensuojelun avohuollosta

5.1. Hyvän avohuollon edellytykset ja esteet

Tutkimuksissa, jotka luokittelimme avohuollon vaikutuksia koskeviin tutkimuksiin (n=22) käsiteltiin ennen kaikkea vaikuttavan avohuollon edellytyksiä ja esteitä, harvemmin työn konkreettisia vaikutuksia, saati vaikuttavuutta. Kiinnostuksen kohteena oli toisin sanoen se, mil-

29 Aineiston hakuvaiheessa havaitsimme, että asiakkaiden osallisuus ja kokemukset olivat kiinnostaneet erityisesti pro gradu -opin näytteen tekijöitä (ks. esim. Cukurs 2019, Kankare 2021 ja Kivimäki-Kovacic 2017).

30 Skivenesin ja Tonheimin tutkimus on neljä maata (Suomi, Norja, Yhdysvallat, Englanti) käsittävä haastattelututkimus.

31 Esim. Kiuru ja Metteri (2014) tarkastelivat 325 nuorisopsykiatrian potilaan asiakirjoja, Maksniemi ym. (2023) 265 lapsen palvelutarpeen arvioita.

Taulukko 2. Lastensuojelun avohuollon tutkimuskohteet, aineistot ja menetelmät.

Tutkimuskohteet		Aineisto	Menetelmä	N = 44
Vaikutukset	• yksittäiset tukitoimet (n=9) • palvelut (n=6) • toimintamalli (n=3) • monialainen yhteistyö (n=2) • asiakkaiden osallisuus (n=1) • lapsen tilanteen arviointi (n=1)	• kysely ja haastattelu (n=7) • haastattelu (n=5) • rekisterit (n=4) • kysely (n=2) • muu dokumentaatio (n=2) • haastattelu ja asiakirjat (n=1) • rekisteri ja haastattelu (n=1)	• laadullinen (n=13) • tilastollinen (n=5) • laadullinen ja tilastollinen (n=4)	22
Toimintaedellytykset ja toimintaa ohjaava tieto	• lapsen tilanteen ja tarpeiden arviointi (n=6) • toimintaedellytykset (n=4) • tiedonmuodostus ja dokumentointi (n=2)	• haastattelu (n=7) • kysely (n=2) • haastattelu ja kysely (n=1) • haastattelu ja havainnointi (n=1) • asiakirjat (n=1)	• laadullinen (n=10) • tilastollinen (n=2)	12
Asiakkuus ja osallisuus	• lasten osallisuus (n=4) • asiakkuutta selittävät tekijät (n=2) • monialainen yhteistyö (n=2) • lasten asiakkuuspolut (n=1) • yhteisasiakkuus (n=1)	• haastattelu (n=4) • asiakirja (n=3) • haastattelu ja asiakirjat (n=1) • kysely ja asiakirjat (n=1) • rekisterit (n=1)	• laadullinen (n=7) • tilastollinen (n=2) • laadullinen ja tilastollinen (n=1)	10

loin asiakkaan voidaan katsoa hyötyvän palvelusta ja miten avohuoltoa tulisi toteuttaa, jotta asiakas voisi siitä hyötyä. Usein tutkimuksissa ei käytettykään sanaa vaikutus tai vaikuttavuus, vaan niissä puhuttiin hyvästä, myönteisiä muutoksia aikaansaavasta tai lasten ja perheiden tarpeisiin vastaavasta avohuollosta. Tutkimuksissa tarkasteltiin vain marginaalisesti perusteita avohuollon palveluille, palveluille asetettuja tavoitteita tai tavoitteiden saavuttamista. Kaikissa tapauksissa tarkastelu kohdistui lyhyen aikavälin vaikutuksiin³² ja joko työntekijän tai asiakkaan kokemukseen vaikutuksista.

Tutkimusten mukaan lastensuojelun avohuollon työ on vaikuttavaa, jos se aikaansaa positiivisen muutoksen lapsen ja perheen tilanteessa (Mykkänen – Eerola – Forsberg – Autonen-Vaaranen 2017, s. 236–248; Peltola-Vuori 2022; Pölkki – Vornanen 2016, s. 581–594), tuo lasten elämään pysyvyyttä ja jatkuvuutta (Peltola-Vuori 2022; Pohjolainen 2019; Salomon 2012;

32 Esim. Hietamäki (2015) tarkastelujakso oli puoli vuotta arvioinnin päättymisestä.

Svenlin 2020), vähentää palvelujen käyttäjien avun tarvetta (Aaltio 2022) tai ehkäisee sijaishuollon tarvetta (Skivenes – Tonheim 2016, s. 107–117; Salomon 2012). Erityisen merkityksellisen tässä suhteessa todettiin olevan perheelle lastensuojelussa annettu taloudellinen tuki. Samanaikaisesti tutkimuksissa kuitenkin havaittiin, että vähävaraisuutta ja taloudellista toimeentuloa otetaan harvoin huomioon lapsen ja perheen tuen tarpeiden arvioinnissa (Hietamäki ym. 2023, s. 582–594; Häkkinen ym. 2022, s. 50–65; Rantanen – Juvonen – Eklund – Toikko 2024, s. 1–14; Toikko – Seppälä – McLaughlin 2022, s. 5–17; Toikko ym. 2023, s. 372–382).

Jotta avohuolto täyttäisi edellä mainitut tavoitteet, sitä tulee tutkimusten mukaan tehdä asiakaslähtöisesti (Kuorilehto 2014) ottaen huomioon koko asiakasperhe ja sen kaikkien jäsenten tarpeet (Hietamäki 2015; Mykkänen – Eerola – Forsberg – Autonen-Vaaranen 2017, s. 236–248; Kuorilehto 2014; Pohjolainen 2019). Asiakaslähtöisessä työskentelyssä asiakkaat otetaan mukaan työskentelyyn (Kannasoja – Malinen – Lehto-Lundén – Moilanen – Svenlin – Kiili 2022, s. 29–39) ja työmenetelmät keskittyvät perheiden omien voimavarojen kehittämiseen (Kuorilehto 2014). Rakenteelliseksi palvelujen vaikuttavuutta tukeviksi tekijöiksi tutkimuksissa nostettiin esille palveluiden saatavuus (Salomon 2012; Skivenes – Tonheim 2016, s. 107–117; Peltola-Vuori 2022; Svenlin 2020), riittävä aika (Pölkki – Vornanen – Colliander 2016, s. 3–4), työntekijöiden pysyvyys ja hyvä johto (Kuorilehto 2014) sekä toimiva moniammatillinen yhteistyö (Pölkki – Vornanen 2016, s. 581–594; Notko – Husso – Piippo – Fagerlund – Houtsonen 2022, s. 15–23).

Palvelujen vaikutusten arviointia hankaloittavat tukimuotojen yhtäaikaisuus, päällekkäisyys ja niille asetettujen tavoitteiden yleistasoisuus (Kannasoja ym. 2022, s. 29–39). Jälkimmäinen viittaa siihen, että palvelulle asetetut tavoitteet ovat samat, vaikka intervention tarpeen aiheuttava kuormitustekijä vaihtuu. Aina avohuollon palvelut eivät myöskään täytä niille asetettuja tavoitteita ja joskus ne toimivat jopa niitä vastaan. Systemisen toimintamallin ei esimerkiksi todettu tuottavan tavanomaista työskentelyä vaikuttavampia tuloksia tai lisäävän asiakkaiden tyytyväisyyttä palveluihin (Aaltio 2022; Aaltio – Kannasoja 2022, s. 1–17; Aaltio 2023). Tuki-perheiden vaihtuvuus ja kiireelliset sijoitukset puolestaan toivat pysyvyyden sijaan muutoksia lapsen elämään (Forsberg – Ritala-Koskinen 2017, s. 242–252; Lehto-Lundén 2020).

5.2. Lastensuojelun toimintaympäristö avohuollon työn tukena

Avohuollon toimintaedellytyksiä ja toimintaa ohjaavaa tietoa koskeissa tutkimuksissa (n=12) oltiin kiinnostuneita avohuollon palvelujen toimintaedellytyksistä sekä palveluiden toteuttamista ohjaavasta, lasta ja perhettä koskevasta tiedosta. Toimintaedellytyksiä tarkasteltiin suhteessa hyvään ja vaikuttavaan avohuollon työhön (ks. edellä 5.1). Tutkimus keskittyi erityisesti rakenteellisiin hyvän toiminnan esteisiin. Esimerkiksi lastensuojelun työntekijöiden asiantuntijuutta tai osaamista suhteessa palveluiden laatuun ei aineistomme tutkimuksissa tarkasteltu. Myös asiakasasiakirjoja ja dokumentointia oli tutkittu vain vähän, vaikka tiedämme, että asiakirjoihin asiakkaasta kirjoitettu tieto ohjaa merkittäväällä tavalla lastensuojelun työskentelyä.³³

33 Kääriäinen 2003; Kääriäinen 2024.

Tutkimusten mukaan avohuollon palvelujen toimintaympäristöt eivät tue hyvää ja vaikuttavaa avohuollon työtä. Työ on ”pirstoutunut” erillisiin yksiköihin ja prosesseihin (Mänttari-van der Kuip 2022, s. 21–43), taloudelliset resurssit ovat riittämättömät (Lohvansuu – Emond 2020, s. 576–584; Mänttari-van der Kuip 2022, s. 21–43), ja työtä ohjaavat tehokkuusajattelu, normatiiviset ohjeet sekä erilaiset selontekovaatimukset (Lapinleimu 2015). Organisatoriset esteet ja erot vaikeuttavat monialaista yhteistyötä eivätkä asiakastietojärjestelmät tue työntekoa (Huuskonen 2014). Tällöin työntekijöiden on vaikea saada kokonaiskuvaa asiakkaan tarpeista (Mänttari-Van der Kuip 2022, s. 21–43), tukitoimenpiteiden palveluvalikko jää kapeaksi (Lohvansuu – Emond 2020, s. 576–584; Mänttari-Van der Kuip 2022, s. 21–43), eikä sosiaalityöntekijöiden ammattiosaamista saada käyttöön (Lapinleimu 2015). Institutionaalisten ja organisatoristen tekijöiden seurauksena työskentelyssä kiinnitytään yksilöstä johtuviin haasteisiin, jolloin esimerkiksi lapsen perhe- ja kouluympäristöistä johtuvat ongelmat voivat jäädä huomioon ottamatta (Kylmäluoma 2021).

Lastensuojelun toimintaympäristö voi myös kaventaa tai jopa estää palveluiden toteuttamista ohjaavaa tiedonmuodostusta (Alatalo 2019). Tiedonmuodostus on sosiaalityössä keskeinen prosessi, jota tapahtuu koko asiakkuuden ajan. Tässä prosessissa työntekijän havainnot, aiempi tieto, osaaminen ja kokemus muotoutuvat käsityksiksi ja merkityksiksi asiakkaan tilanteesta, jonka perusteella työntekijä arvioi asiakkaan tilannetta ja suunnittelee asiakkaalle tarjottavat palvelut. Tiedonmuodostus siis ohjaa asiakastyötä ja toimii asiakkaan asiassa tehtyjen päätösten perusteena.³⁴

Tutkimusten mukaan hyvin toteutunut tiedonmuodostus ja siihen pohjautuva asiakkaan tarpeiden arviointi on yksilöllistä, kokonaisvaltaista ja muutokseen pyrkivää (Aarnio – Pösö 2023, s. 235–252; Lamponen – Aarnio 2024, s. 129–42). Se perustuu monipuoliseen tietopohjaan sekä vahvaan ammatilliseen osaamiseen (Aarnio – Pösö 2023, s. 235–252; Lamponen – Aarnio 2024, s. 129–42), mutta ottaa huomioon myös lapsen ja vanhemman näkemykset (Repo – Pösö 2024, s. 6–19).

Organisatoriset tekijät vaikuttavat arvioinnin onnistumiseen ja arviointi voikin kertoa enemmän organisaation toimintatavoista kuin asiakkaan tosiasiallisesta tilanteesta (Repo – Pösö 2024, s. 6–19). Esimerkiksi kiire voi tuottaa itsestään selvänä pidettyjä toimintatapoja ja valmiita tulkintoja, joista arviointia tekevän työntekijän voi olla vaikea irtautua tai kyseenalaistaa niitä. Arvioinnin toteutumiseen vaikuttaa myös se, kuinka tavoite- ja kannustussuuntautunut organisaatio on ja panostetaanko työyhteisössä arvioinnin kehittämiseen (Jaakola 2020). Vaikutusta on myös sillä, missä arviointi organisatorisesti toteutetaan (Aarnio – Pösö 2023, s. 235–252; Jaakola 2016; Jaakola – Pölkki – Vornanen 2023, s. 513–524).

5.3. Lastensuojelun monimuotoiset asiakkuuspolut ja -prosessit

Asiakkuutta ja asiakasosallisuutta koskevissa tutkimuksissa (n=10) oltiin kiinnostuneita lasten avohuollon asiakkuutta selittävistä tekijöistä (n=2), asiakkuusprosesseista (n=4) sekä lasten osallisuudesta (n=4) avohuollon palveluissa.

34 Kääriäinen 2024.

Lastensuojelun avohuollon asiakkuuden taustasyitä koskevia tutkimuksia oli aineistossa vain kaksi, ja ne keskittyivät yksittäisiin taustatekijöihin kuten riittämättömään vanhemmuuteen (Laaksonen 2017) tai lastensuojelun toimintaympäristöihin (Harrikari 2014, s. 1671–1682). Tutkimusten vähäinen määrä jossain määrin yllätti, sillä asiakkuuteen johtavat tekijät ovat juuri niitä ongelmia, joihin lastensuojelussa pyritään vastaamaan ja tiedon taustasyistä tulisi ohjata sekä palveluvalikkoa että sosiaalityöntekijöiden ammatillista osaamista. Toiseksi aiemman tutkimuksen perusteella tiedämme, että lastensuojelun asiakkuuden taustalla on vain harvoin yhtä syytä, sillä usein asiakkuuteen johtavat useat, tyypillisesti kumuloituvat, lapsen kasvuolosuhteisiin ja/ tai lapseen itseensä liittyvät ongelmat.³⁵

Asiakkuusprosesseja koskevissa tutkimuksissa tarkasteltiin ennen kaikkea useamman eri palvelujärjestelmän organisaation yhteisasiakkuutta (Kiuru – Metteri 2014, s. 146–160) eli moniammatillista työskentelyä (Maksniemi – Kekoni – Vornanen 2023, s. 392–407). Vaikutuksia koskevan tutkimuksen tapaan tutkimus keskittyi pitkälti onnistuneen työn edellytyksiin. Niitä ovat toimijoiden luottamus toisiinsa ja kyky siirtyä rinnakkain toimimisesta aidosti yhteiseen tekemiseen. Tältä osin todettiin kuitenkin, että työtä tehdään enemmän rinnakkain kuin aidosti yhdessä ja työtä rajaavat organisatoriset käytännöt ja raja-aidat (Muukkonen 2015).

Asiakkuusprosesseja koskevissa tutkimuksissa tarkasteltiin vain vähän lasten konkreettisia palvelupolkuja avohuollon asiakkuudessa tai muiden palvelujärjestelmän organisaatioiden roolia suhteessa avohuollon asiakkuuden alkamiseen tai päättymiseen (esimerkiksi siirtymiseen lastensuojelun avohuollosta lastensuojelun sijaishuoltoon). Tutkimusten perusteella ei siten ole mahdollista tietää, miten asiakkuuden taustatekijöitä on käsitelty lastensuojelun avohuollossa tai lapsen aiemmissa tai rinnakkaisissa palveluissa. Aineistomme ainoassa lasten asiakkuuspolkuja avohuollossa tarkastelevassa tutkimuksessa (Huuskonen – Korpinen – Pösö – Ritala-Koskinen – Vakkari 2010, s. 650–658) todettiin nimenomaisesti, että lasten avohuollon asiakkuuspolkujen seuraaminen asiakirjojen avulla oli vaativaa eikä lapsista saatu lastensuojelussa kohdattavien ilmiöiden näkökulmasta merkityksellistä tietoa eikä myöskään tietoa siitä, mitä avohuollon asiakkuudessa jatkaville lapsille tapahtui. Verrattuna lapsiin, joiden asiakkuus oli päätynyt huostaanottoon, avohuollon asiakaslapsista jäi vain vähän jälkiä.³⁶

Lastensuojelun tutkimuksessa yhdeksi vaikuttavan lastensuojelutyön osatekijäksi on nostettu asiakasosallisuus (Tulensalo 2016; lisäksi ks. luku 5.1.). Tutkimusaineistomme asiakasosallisuutta koskevien tutkimusten perusteella lastensuojelun ammattilaiset kyllä tiedostavat lasten osallisuuden tärkeyden ja ymmärtävät oman vastuunsa sen toteutumisessa, mutta käytännössä lasten osallisuus ei edelleenkään toteudu riittävällä tavalla. Lapsiin ei suhtauduta tasavertaisina toimijoina, ja he voivat jäädä jopa eri ammattikuntien keskinäisen kilpailun ”välikappaleiksi”. (Kestilä 2016; Küli – Itäpuisto – Moilanen – Svenlin – Malinen 2021, s. 145–158; Muukkonen 2015; Vuoristo 2017.)

35 Muun muassa vanhemman jaksamattomuus/riittämätön vanhemmuus, perheristiriidat, vanhemman mielenterveysongelmat tai päihteiden väärinkäyttö, köyhyys, lapsen koulunkäyntivaikkeudet, lapsen huono psyykinen terveys sekä erilaiset käyttäytymisen haasteet, ml. rikolliset teot. Asiakkuuden taustatekijöistä ks. esim. de Godzinsky 2012, Heino – Hyry – Ikäheimo – Kuoronen – Rajala 2016 sekä Heino 2007.

36 Ks. myös Kylmäluoma 2021.

6. Keskeiset tulokset ja johtopäätökset

Eri yhteyksissä on esitetty toive näyttöön perustuvista lastensuojelun työmenetelmistä ja erityisesti lastensuojelun vaikuttavuutta koskevasta tutkimuksesta.³⁷ Tätä taustaa vasten olemme tässä artikkelissa tarkastelleet 1) mihin lastensuojelun avohuollon empiirinen tutkimus on Suomessa kohdistunut, 2) millaisin menetelmin ja aineistoin sitä on tutkittu, ja 3) mitä tutkimustulokset kertovat lastensuojelun avohuollosta. Vastaukset näihin kysymyksiin kertovat samalla siitä, 4) millaisia tutkimusaukkoja lastensuojelun avohuollon tutkimuksessa mahdollisesti on. Tutkimusmenetelmänä käytimme kartoitettavaa kirjallisuuskatsausta³⁸ ja aineistomme käsitti 44 lastensuojelun avohuoltoon kohdistuvaa empiiristä tutkimusta vuosilta 2010–2024 (ks. tarkemmin luku 3).

Kirjallisuuskatsauksemme perusteella suomalainen lastensuojelun avohuollon palveluita tarkasteleva empiirinen tutkimus kohdentuu 1) avohuollon vaikutuksia (n=22), 2) avohuollon toimintaedellytyksiä ja tiedonmuodostusta (n=12) sekä 3) asiakkuutta ja osallisuutta (n=10) käsitteleviin tutkimuksiin. Menetelmällisesti tutkimus painottui puhtaasti haastattelututkimuksiin (n=16) tai esimerkiksi haastattelun ja kyselyn yhdistelmiin (n=8). Haastatteluissa kuului ennen kaikkea lastensuojelun työntekijöiden ääni (n=11), ja asiakkaiden (n=5), erityisesti lasten, näkökulma on jäänyt vähemmälle. Asiakirjoja hyödynnettiin tutkimuksissa melko harvoin (n=7). Myös tutkimus isoilla, määrällisesti analysoitavilla ja yleistettävissä olevilla rekisteri- tai kyselyaineistoilla oli vähäistä (n=2).

Sisällöllisesti sekä avohuollon palveluita että palvelujärjestelmää laajemmin lähestyttiin tutkimuksissa ennen kaikkea palveluiden ”ideaalin” tai esteiden näkökulmasta, ei niiden tosiasiallista toteutumista tarkastellen. Tutkimusten mukaan lastensuojelun avohuolto on vaikuttavaa, kun se saa aikaan positiivisia muutoksia lapsen ja perheen tilanteessa, vähentää avun tarvetta sekä tuo lapsen elämään turvaa ja jatkuvuutta³⁹. Sitä, miten nämä toteutuvat lasten ja perheen elämässä, ei tutkimuksissa juuri tarkasteltu. Muutamissa tuoreissa tutkimuksissa esitettiin vetoisuus siitä, että jonkin menetelmän tai toimintamallin toteaminen vaikuttavaksi edellyttää tutkittua tietoa vaikuttavuudesta.⁴⁰ Vaille vastausta jäi tutkimustemme perusteella myös se, miten palvelun valintaa kussakin tilanteessa perusteltiin tai millaisiin tuen tarpeisiin valitun tukitoimen katsottiin vastaavan. Tutkimusten perusteella emme myöskään tiedä, miten ongelmia on käsitelty lasten tai nuorten aiemmissa tai rinnakkaisissa palveluissa.

Vaikuttavan työn esteitä käsiteltiin useimmiten ulkoisten, rakenteellisten ja organisatoristen, työn tekemistä rajoittavien tekijöiden näkökulmasta. Vaikka yleisesti tiedämme vaikuttavan lastensuojelutyön edellytyksistä ja lainsäädäntökin osaltaan turvaa niiden toteutumista (LSL 7 luku), henkilö- ja taloudellisten resurssien niukkuus sekä erilaiset palvelujärjestelmään ja organisaatioihin liittyvät tekijät vaikuttavat tutkimusaineistomme tutkimusten mukaan siihen,

37 Austin 2020, s. 26; HE 5/2020 vp., s. 2; Hoikkala – Muinonen – Palola – Väisänen – Rosberg 2023; Pohjola – Satka 2022, s. 292.

38 Levac – Colquhoun – O’Brien 2010, s. 69; Stabler – Evans – Scourfield – Morgan – Weightman – Willis – Searcfield – Wood – Nurmatov – Kemp – Forrester – Brand 2022, s. 2515–2536.

39 Aaltio 2022; Mykkänen – Eerola – Forsberg – Autonen-Vaaraniemi 2017, s. 236–248; Peltola-Vuori 2022; Pohjolainen 2019; Pölkki – Vornanen 2016, s. 581–594; Salomon 2012; Skivenes – Tonheim 2016, s. 107–117; Svenlin 2020.

40 Aaltio 2022; Aaltio – Kannasoja 2022, s. 1–17; Aaltio 2023, 106732.

että lastensuojelun avohuollon työstä on tullut pinnallista, suunnittelematonta ja kriisitilanteisiin paneutuvaa.⁴¹

Vaikuttavan työn esteitä ei tutkittu lainkaan ammatillisen osaamisen näkökulmasta, vaikka se olisi hyvin perusteltua ajassa, jossa lasten ja perheiden ongelmat monimutkaistuvat ja syvenevät, eikä ammatillinen perusosaaminen enää välttämättä riitä lapsen ja perheen auttamiseen. Käytännössä lastensuojeluun ohjautuu esimerkiksi valtaosa rikoksia tekevästä lapsista ja nuorista, ja myös psyykkisesti sekä neurologisesti oireilevien lastensuojelun asiakaslasten määrä on ollut kasvussa.⁴² Tämän myötä lastensuojelulle asetetut vaatimukset ovat kiistatta kasvaneet. Kyse on enenevässä määrin erikoistuvaa osaamista vaativasta toiminnasta.⁴³

Lastensuojelun avohuollon tutkimuksen katvealueisiin voi olla monia syitä. Rekisteritutkimuksen vähyys voi selittyä osin sillä, että avohuollon palveluina tarjottu tuki on hyvin monimuotoista, ja tiedot tallentuvat moniin eri rekistereihin. Rekisteriaineistojen saatavuuteen liittyy haasteita, ja niiden analysointi edellyttää vahvaa kvantitatiivisten menetelmien osaamista. Lasten näkökulman vähyys tutkimuksessa voi puolestaan kertoa tutkijoiden arkuudesta ja varovaisuudesta kysyä lapsilta heidän käsityksistään sekä tutkimuseettisten vaatimusten tiedostamisesta.⁴⁴ Asiakirjatutkimusta sosiaalihuollosta on tehty jo pitkään, mutta se ei ole juurikaan kohdistunut lastensuojelun avohuoltoon. Avohuollon palvelujen tutkiminen asiakirjoista edellyttää hyvin laajoja aineistoja ja on aina alisteinen sen kanssa, mitä ammattilaiset ovat kirjoittaneet asiakkaidensa asiakirjoihin. Asiakirjoista voi lukea vain sen, mitä niihin on kirjoitettu.⁴⁵

On tärkeää, että lastensuojelutyötä arvioidaan jatkossakin asiakkaiden kokemuksellisen hyvinvoinnin ja työnteekijöiden subjektiivisten arvioiden perusteella. Päästöksemme käsiksi siihen, kuinka lastensuojelun avohuollon palveluita on tosiasiallisesti toteutettu sekä mitä vaikutuksia tai vaikuttavuutta niillä on, tarvitsemme kuitenkin aiempaa monipuolisempaa lastensuojelun tutkimusta. Yhdessä erilaisin aineistoin ja metodein tehdyn tutkimuksen avulla voimme muodostaa nykyistä eheämmän kokonaiskuvan avohuollon toiminnasta, hahmottaa toimivia palvelupolkuja sekä tarkastella avohuollon palveluiden vaikuttavuutta pitkällä aikavälillä.⁴⁶ Erityisesti avohuollon vaikuttavuuden tutkiminen edellyttää isoja rekisteri- ja asiakirjaaineistoja. Lastensuojelun sijaishuollossa juuri rekisteriaineistojen ja määrällisen tarkastelun pohjalta tehdyt tutkimukset ovat tehneet tärkeällä tavalla näkyväksi sijoitettujen lasten ja perheiden ongelmia⁴⁷ sekä haastaneet käsitystä sijaishuollon vaikuttavuudesta⁴⁸. Jatkossa onkin varmistettava rekisteriaineistojen tehokas käyttö tutkimuksessa. Toisiolaki (552/2019) turvaa tärkeällä tavalla asiakkaiden yksityisyyttä sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimuksessa, mutta samalla laki on kohtuuttomasti pidentänyt aineistojen hankintaan kuluva työmäärää, aikaa ja kustannuksia.

41 Lapinleimu 2015; Lohvansuu – Emond 2020, s. 576–584; Mänttari-van der Kuip 2022, s. 21–43.

42 Pitkänen – Toivonen – Suonpää – Aaltonen – Martikainen 2024, s. 230–242; Heino 2018.

43 Kokoavasti ks. Toivonen 2020, s. 480–501.

44 Rutanen – Vehkalahti (toim.) 2019.

45 Kääriäinen 2024.

46 Enroos – Mäntysaari 2017, s. 7–38; Mäntysaari 2020, s. 58; Malmivaara 2022, s. 73.

47 Anis – Malin 2023, s. 4–23; Haapala 2020; Heino – Hyry – Ikäheimo – Kuronen – Rajala 2016; Kestilä – Paananen – Väisänen – Muuri – Merikukka – Heino – Gissler 2012, s. 599–620.

48 Mm. Kääriälä – Haapakorva – Pekkarinen – Sund 2019, s. 104144; Kääriälä – Gyllenberg – Sund – Pekkarinen – Keski-Säntti – Ristikari – Heino – Sourander 2022, s. 1789–1798.

Myös lastensuojelun visiossa kaavailtu tutkimukseen perustuva siirtymä sijaishuoltopainotteisesta lastensuojelusta avohuoltopainotteiseen työskentelyyn,⁴⁹ sekä lastensuojelun vuosi vuodelta kasvavat kustannukset puhuvat nykyistä monipuolisempien tutkimusotteiden puolesta. Tutkimuksen tärkein tavoite on kuitenkin se, että lastensuojelun palveluita saavien lasten ja perheiden tuen tarpeet tulisivat tunnistetuiksi mahdollisimman varhain ja oikein, ja että asiakkaat saisivat tutkimukseen pohjautuvia toimivia palveluita yhdenvertaisesti asuinpaikasta riippumatta. Ilman tutkittua tietoa lapsen ja vanhempien tuen tarpeisiin ei välttämättä vastata vaikuttavilla lastensuojelun avohuollon palveluilla, vaan ne mitoitetaan tuen tarpeeseen nähden liian heikoiksi tai ylimitoitetaan. Esimerkiksi tilanteessa, jossa perimmäinen ongelma on useista eri syistä johtuva lapsen turvaton kasvuympäristö, eivät vain lapselle suunnatut palvelut välttämättä saa aikaan toivottuja muutoksia, vaan on puututtava myös ja ehkä ensisijaisesti turvattomuuden juurisiin, kuten vanhemman päihdeongelmaan tai perheväkivaltaan.⁵⁰ Lasten ja vanhempien tuen tarpeisiin nähden ylimitoitetusta palvelusta voi puolestaan olla kyse, jos asiakkuus siirretään sijaishuoltoon hyvin nopeasti asiakkuuden käynnistyttyä tai tilanteessa, jossa mahdollisesti vain taloudellisen tuen tarpeessa oleva perhe ajautuu lastensuojelun asiakkuuteen⁵¹. Vähävaraisten lapsiperheiden joukko kasvaa jatkuvasti⁵² eikä siksi ole yhden- tekevää, miten mitoitamme näiden asiakasperheiden tarvitseman tuen.

Abstract in English

CHILD WELFARE OPEN CARE SERVICES IN RESEARCH

We examine what kind of empirical research has been conducted on child welfare open care services in Finland, and what the studies tell us about open care services. We used a scoping literature review as our method and analyzed the research data with thematic content analysis. A total of 44 studies from 2010–2024 were selected for our review. Based on the studies, there is only little research available on child welfare open care services that could be used to assess how the services are performing or how they affect the lives of children and families in the long term. Answering these questions requires more versatile research.

Keywords: child welfare, open care services in child welfare, empirical research, scoping literature review, thematic content analysis

Lähteet

Aaltio, Elina, Effectiveness of the Finnish Systemic Practice Model for children's social care. A realist evaluation. Jyväskylän yliopisto 2022.

Aaltio, Elina – Kannasojä, Sirpa, Achieving agreement on service needs in child protection. Comparing children's, mothers' and practitioners' views over time and between approaches. *Journal of Children's Services* 18(1) 2022.

Aaltio, Elina, "Evaluating the Effectiveness of the Systemic Practice Model of Children's Social Care – A Pilot Study on Child- and Family-Level Outcomes." *Children and Youth Services Review* 144 2023.

Aarnio, Noora – Pösö, Tarja, Palvelutarpeen arviointi lastensuojelun rajapinnoilla asiakasnäkökulmasta – nuorten ja vanhempien näkemyksiä. *Janus* 31(3) 2023.

49 Hoikkala ym. 2023.

50 Huuskonen – Korpinen – Pösö – Ritala-Koskinen – Vakkari 2010, s. 650–658.

51 Ellonen – Pitkänen – Aaltonen – Remes – Martikainen 2024, s. 800–809.

52 ITLA, <https://itla.fi/lapsiperhekohtyys-datana/>.

- Alatalo, Marjo, Suhdeperustaisen tiedonmuodostuksen jännitteet lastensuojelun avohuollon sosiaalisuudessa. Jyväskylän yliopisto 2018.
- Anis, Merja – Malin, Maili, Ulkomaalaistaukaiset lapset ja nuoret lastensuojelun sijaishuollossa: sijoitusten määrän, perusteen ja sijoituspaikan tarkastelu vuosina 1991–2015. *Janus* 31(1) 2023.
- Araneva, Mirjam, Lapsen suojelu: toteuttaminen ja päätöksenteko: käsikirja lapsen asioista päättävälle. 2. uud. painos. Alma Talent 2022.
- Austin, Michael J., Identifying the conceptual foundations of practice research, s. 15–31 teoksessa Lynette Joubert – Martin Webber (toim.) *The Routledge Handbook of Social Work Practice Research*. Taylor and Francis 2020.
- Bask, Miia – Ristikari, Tiina – Hautakoski, Ari – Gissler, Mika, Psychiatric diagnoses as grounds for disability pension among former child welfare clients. *Longitudinal and Life Course Studies* 8(4) 2017.
- Braun, Virginia – Clarke, Victoria, Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3(2) 2006.
- Burns, Kenneth – Pösö, Tarja – Skiveness, Marit, Removals of children by the child welfare system – variations and differences across countries, s. 223–244 teoksessa Kenneth Burns – Tarja Pösö – Marit Skiveness (toim.) *Child welfare removals by the state: A cross-country analysis of decision-making systems*. Oxford University Press 2017.
- Cukurs, Minna, Lapsi näkyväksi – lastensuojelun avohuollon asiakaslapsen oikeudet eroriitojen varjossa. Helsingin yliopisto 2019.
- de Godzinsky, Virve, Huostaanottoasiat hallinto-oikeuksissa. Tutkimus tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksentekomenetelmästä. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 260/2012.
- Diener, Ed – Ryan, Katherine, Subjective well-being: a general overview. *South African Journal of Psychology* 39(4) 2009.
- Egelund, Tine – Lausten, Mette, Prevalence of mental health problems among children placed in out-of-home care in Denmark. *Child & Family Social Work* 14(2) 2009.
- Ellonen, Noora – Pitkänen Joonas – Aaltonen, Mikko – Remes, Hanna – Martikainen, Pekka, Socioeconomic differences in children's victimization to maternal and paternal violence: a register-based study. *Scandinavian Journal of Public Health* 52(7) 2024.
- Enroos, Rosi – Mäntysaari, Mikko, Sosiaalityön tutkimuksen mielekkyydestä ja missiosta, s. 7–38 teoksessa Rosi Enroos – Mikko Mäntysaari – Satu Ranta-Tyrkkö (toim.) *Mielekkäs tutkimus. Näkökulmia sosiaalityön tutkimuksen missioihin*. Tampere University Press 2017.
- Forsberg, Hannele – Ritala-Koskinen, Aino, The multi-local residency of children seen through case descriptions of Finnish child welfare social workers. *European Journal of Social Work* 20(2) 2017.
- Forsell, Martta – Kuoppala, Tuula, Lastensuojelu 2022: Yhä useammasta lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus. Tilastoraportti SVT 24/2022.
- Haapala, Maija, Välttämässä vaarassa – nuorten kiireellisten sijoitusten taustatekijät, tavoitteet ja vaikuttavuus lastensuojelun asiakirjoissa. Kuopion yliopisto 2020.
- Hakalehto, Suvanna, Lapsioikeuden perusteet. Alma Talent 2018.
- Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslain perusoikeussäännösten muuttamisesta 309/1993 vp.
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta 137/2010 vp.
- Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 164/2014 vp.
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta 5/2020 vp.
- Harrikari, Timo, Social disorganization and the profile of child welfare: Explaining child welfare activity by the community-level factors. *Child Abuse & Neglect* 38(10) 2014.
- Heino, Tarja, Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastotietojen takana. Stakes 2007.
- Heino, Tarja – Forsell, Martta – Eriksson, Pia – Känkänen, Päivi – Santalahti, Päivi – Tapiola, Mia, Lastensuojelun, lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian yhteiset asiakkaat – yhteinen vastuu. THL 50/2018.
- Heino, Tarja – Hyry, Sylvia – Ikäheimo, Salla – Kuronen, Mikko – Rajala, Rika, Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset: HuosTa-hankkeen (2014–2015) päätulokset. THL raportteja 2016.

- Hietamäki, Johanna, Lastensuojelun alkuarvioinnin vaikutukset vanhempien näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto 2015.
- Hietamäki, Julia – Seppälä, Piia – Häkklä, Laura – Toikko, Timo, The Quality of Child Protection Buffers the Need for Emergency Child Removals – An Analysis of the Finnish Child Protection System. *Journal of Social Service Research* 49 (5) 2023.
- Hoikkala, Susanna – Muinonen, Tiina – Palola, Elina – Väisänen, Antti – Rosberg, Julia, Lastensuojelun kokonaisuudistuksen valmistelu: Visiovaiheen raportti. Sosiaali- ja terveysministeriö 2023.
- Hughes, Karen – Ford, Kat – Bellis, Mark A – Glendinning, Freya – Harrison, Emma – Passmore, Jonathan, Health, and financial costs of adverse childhood experiences in 28 European countries: a systematic review and meta-analysis. *The Lancet* 6(11) 2021.
- Huuskonen, Salla – Korpinen, Johanna – Pösö, Tarja – Ritala-Koskinen, Aino – Vakkari, Pertti, Kolme polkua lastensuojelun avohuollon organisatorisessa muistissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 75(6) 2010.
- Huuskonen, Salla, Recording and use of information in a client information system in child protection work. Dokumentointi ja tiedon käyttö asiakastietojärjestelmässä lastensuojelun työtehtävissä. Tampereen yliopisto 2014.
- Häkklä, Laura – Seppälä, Piia – Hietamäki, Julia – Toikko, Timo, Financial support for households and the demand for child protection services – a municipality-level analysis of income support for single-parent households and reimbursements for depression medicines. *International Journal of Sociology and Social Policy* 42(13/14) 2022.
- Isokuortti, Nanne – Aaltio, Elina – Laajasalo, Taina – Barlow, Jane, Effectiveness of Child Protection Practice Models: A Systematic Review. *Child Abuse and Neglect* 108, 2020.
- Jaakola, Anne-Mari, Lapsen tilanteen arviointi lastensuojelun sosiaalityössä. Itä-Suomen yliopisto 2020.
- Jaakola, Anne-Mari – Pölkki, Pirjo – Vornanen, Riitta, Lapsen tilanteen arvioinnin osatekijät ja lapsikeskeisyys suomalaisilla sosiaalityöntekijöillä. *Yhteiskuntapolitiikka* 88 (5/6) 2023.
- Jaakkola, Outi, Sosiaalityöntekijän tiedot ja taidot lastensuojelutarpeen arvioinnissa. Jyväskylän yliopisto 2016.
- Jackisch, Josephine – Almquist, Ylva B, Childhood adversity is associated with hospitalisations and survival following external causes and non-communicable diseases: a 46-year follow-up of a Stockholm birth cohort. *Epidemiol Community Health* 77(4) 2023.
- Kankare, Aija, Avunsaannin kokemuksia lastensuojelun avohuollossa. Helsingin yliopisto 2021.
- Kannasojä, Sirpa – Malinen, Kaisa – Lehto-Lundén, Tiina – Moilanen, Johanna – Svenlin, Anu-Riina – Kiili, Johanna, Tukihenkilö- ja tukiperhehoitinnan tarvetta ilmentävät kuormitustekijät ja -toiminnalle asetetut tavoitteet. *Kasvun tuki* 2(2) 2022.
- Kansallinen lapsistrategia: Komiteanmietintö. Kansallisen lapsistrategian parlamentaarinen komitea. Valtioneuvoston julkaisu 8/2021.
- Keenan, Thomas – Evans, Subhadra, An Introduction to Child Development. 2. painos. *Foundations of Psychology Series* 2009.
- Kestilä, Laura – Paananen, Reija – Väisänen, Antti – Muuri, Anu – Merikukka, Marko – Heino, Tarja – Gissler, Mika, Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuorina aikuisina: Rekisteripohjainen seurantatutkimus Suomessa vuonna 1987 syntyneistä. *Yhteiskuntapolitiikka* 77(6) 2012.
- Kestilä, Sointu, Nuoreksi aikuiseksi epävakaa kasvuympäristössä: nuorten kokemuksia arjessa selviytymisestä ja kasvuolosuhteista lastensuojelulapsena. Oulun yliopisto 2016.
- Kiili, Johanna – Itäpuisto, Maritta – Moilanen, Johanna – Svenlin, Anu-Riina – Malinen, Kaisa Eveliina, Professionals' views on children's service user involvement. *Journal of Children's Services* 16(2) 2021.
- Kiuru, Kaisa-Elina – Metteri, Anna, Lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkuus potilaskertomusaineistossa. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 51(3) 2014.
- Kivimäki-Kovacic, Anna, Eronneet isät lastensuojelussa. Tampereen yliopisto 2017.
- Kuorilehto, Ritva, Moniasiantuntijuus sosiaali- ja terveydenhuollon perhetyössä: monitahoarviointi Q-metodologialla. Oulun yliopisto 2014.
- Kylmäluoma, Anna, Lastenpsykiatriseen osastohoitoon päätyneen lapsen polku sekä avun ja tuen tarpeiden tulkitseminen palvelujärjestelmässä. Itä-Suomen yliopisto 2021.

- Kääriäinen, Aino, Lastensuojelun sosiaalityö asiakirjoina. Dokumentoinnin ja tiedonmuodostuksen dynamiikka. Helsingin yliopisto 2003.
- Kääriäinen, Aino, Tekstit sosiaalityössä: Asiakirjat, kirjoittaminen ja tiedonmuodostus. Gaudeamus 2024.
- Kääriälä, Antti – Hiilamo, Heikki, Sijaishuollon laatua ja vaikuttavuutta on parannettava. Yhteiskuntapolitiikka 88(2) 2023.
- Kääriälä, Antti – Haapakorva, Pasi – Pekkarinen, Elina – Sund, Reijo, From care to education and work? Education and employment trajectories in early adulthood by children in out-of-home care. Child abuse & neglect 98 2019.
- Kääriälä, Antti – Gyllenberg, David – Sund, Reijo – Pekkarinen, Elina – Keski-Säntti, Markus – Ristikari, Tiina – Heino, Tarja – Sourander, Andre, The association between treated psychiatric and neurodevelopmental disorders and out-of-home care among Finnish children born in 1997. European Journal of Child & Adolescent Psychiatry 31(11) 2022.
- Laaksonen, Heini, "Jaksavaa, vahvaa vanhemmuutta sekä turvalliset ja päihteettömät kasvuolosuhteet": vanhemmuuden arviointilausunnot riittävää vanhemmuutta määrittämässä. Turun yliopisto 2017.
- Lamponen, Tuuli – Aarnio, Noora, "Social Workers' Assessment of a Child's Need for Services as 'Craftwork' Practice." Journal of Social Work Practice 38 (2) 2024.
- Lapinleimu, Henna, Miten markkinoistuminen lävistää lastensuojelua? Sosiaalityöntekijöiden arkikokemuksia tavoittamassa. Tampereen yliopisto 2015.
- Lapsiperheköyhyys datana. Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö [verkkoaineisto]. <https://itla.fi/lapsiperhekoxyhyys-datana/>
- Lehto-Lunden, Tiina, Lapsi tukiperheessä. Eksistentiaalis-fenomenologinen tutkimus lasten kokemuksista. Helsingin yliopisto 2020.
- Levac, Danielle – Colquhoun, Heather – O'Brien, Kelly K., Scoping studies: advancing the methodology. Implementation Sci 5 2010.
- Lohvansuu, Jenni – Emond, Ruth, "Everyday" Scottish and Finnish child protection work in an age of austerity: A practitioner perspective. Child & Family Social Work 25(3) 2020.
- Maksniemi, Marianne – Kekoni, Taru – Vornanen, Riitta, Yhteistyöverkostot vuorovaikutuksen vaihtoalueina perhesosiaalityön ja lastensuojelun sosiaalityön palvelutarpeen arvioinnissa. Hallinnon tutkimus 42(4) 2023.
- Malmivaara, Antti, Vaikuttavuus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Duodecim 2022.
- Muukkonen, Tiina, Luottamus lastensuojelussa. Monitoimijaisen yhteistyön rakentuminen. Helsingin yliopisto 2015.
- Mykkänen, Johanna – Eerola, Petteri – Forsberg, Hannele – Autonen-Vaaranieniemi, Leena, Fathers' narratives on support and agency: a case study of fathers in a Finnish child welfare NGO. Nordic Social Work Research 7(3) 2017.
- Mäntysaari, Mikko, Sosiaalityön asiantuntijuus uusissa rakenteissa: vaatimukset koulutukselle ja tutkimukselle, s. 51–72 teoksessa Lea Suoninen-Erhiö – Anneli Pohjola – Mirja Sarka – Jenni Simola (toim.) Sosiaaliala uudistuu: tietopohjan ja vuorovaikutuksen kysymyksiä. Huoltaja-säätiö 2020.
- Mänttari-van der Kuip, Maija, Palvelujärjestelmään liittyvät rakenteelliset haasteet ja työntekijöiden toimintamahdollisuudet julkisen sektorin lastensuojelutyössä. Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 30(1) 2022.
- Notko, Marianne – Husso, Marita – Piippo, Sisko – Fagerlund, Monica – Houtsonen, Jarmo, Intervening in domestic violence: interprofessional collaboration among social and health care professionals and the police. Journal of Interprofessional Care 36(1) 2022.
- Peltola-Vuori, Anna, Myönteinen muutos vanhemmuuden tarinoissa. Lastensuojelun asiakkaana olleiden lasten äitien kertomuksia muutoksesta. Helsingin yliopisto 2022.
- Peters, Micah – Marnie, Casey – Tricco, Andrea – Pollock, Danielle – Munn, Zachary – Alexander, Lyndsay – McInerney, Patricia – Godfrey, Christina – Khalil, Hanan, Updated methodological guidance for the conduct of scoping reviews. JBI Evidence Synthesis 18(10) 2020. |
- Pitkänen, Joonas – Toivonen, Virve-Maria – Suonpää, Karoliina – Aaltonen, Mikko – Martikainen, Pekka, "Kodin ulkopuoliset sijoitukset rikoksista epäillyillä nuorilla syntymäkohorteissa 1986–2000". Yhteiskuntapolitiikka 3/2024.
- Pohjolainen, Auli, Julkista lastensuojelun perhetyötä yksityiskodissa. Jyväskylän yliopisto 2019.
- Pölkki, Pirjo – Vornanen, Riitta, Role and Success of Finnish Early Childhood Education and Care in Supporting Child Welfare Clients: Perspectives from Parents and Professionals. Early Childhood Education Journal 44(6) 2016.

- Pölkki, Pirjo – Vornanen, Riitta – Colliander, Riina, Critical factors of intensive family work connected with positive outcomes for child welfare clients. *European Journal of Social Work* 19 2016.
- Rantanen, Teemu – Juvonen, Tarja – Eklund, Kari – Toikko, Timo, The Role of Financial Support in Preventing the Need for Child Protection Services: A Mixed Method Study on the Effects and Pathways of Additional Income Support. *European Journal of Social Work* 2024.
- Repo, Jenni – Pösö, Tarja, Palvelutarpeiden arvioinnin yhdenmukaisuus perhesosiaalityön ja lastensuojelun rajapinnoilla. *Hallinnon Tutkimus* 43 (1) 2024.
- Rutanen, Niina – Vehkalahti, Kaisa (toim.) Tutkimuseettisistä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen: Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II, Nuorisotutkimusseura 2019.
- Salomon, Merja, Aika hukassa: lastensuojelun työntekijöiden näkemyksiä asiakasnuorten arkitynnyngästä. Helsingin yliopisto 2014.
- Satka, Mirja – Pohjola, Anneli, Sosiaalialan tietoperusta sosiaali- ja terveydenhuollon uudessa palvelujärjestelmässä. *Janus* 30(3) 2022.
- Skivenes, Marit – Tonheim, Milfrid, Improving the care order decision-making processes: Viewpoints of child welfare workers in four countries. *Human Services Organizations: Engagement, Leadership & Governance* 40(2) 2016.
- Stabler, Lorna – Evans, Rhianon – Scourfield, Jonathan – Morgan, Fiona – Weightman, Alison – Willis, Simone – Searchfield, Mel Meindl – Wood, Sophie – Nurmatov, Ulugbek – Kemp, Alison – Forrester, Donald – Brand, Sarah L., A scoping review of system-level mechanisms to prevent children being in out-of-home care. *The British Journal of Social Work* 52(5) 2022.
- Svenlin, Anu-Riina, Kannatteleva ja jännitteinen tukiperhetoiminta: lastensuojelun tukiperhetoiminnan käyttöteoria ja tukisuhteet. Jyväskylän yliopisto 2020.
- Toikko, Timo – Seppälä, Pia – McLaughlin, Thomas Chalmers, Additional income support buffers the demand for child protection services at the municipality level. *International Journal of Social Welfare* 33(1) 2022.
- Toikko, Timo – Seppälä, Piia – Häkkinen, Laura – Hietamäki, Juulia, Family support services buffer the effect of child welfare notifications on child removals. *Child and Family Social Work* 28(2) 2023.
- Toivonen, Virve ”Eduskunnan oikeusasiamies – 100 vuotta lapsen oikeuksien valvontaa”. *Lakimies* 3–4/2020.
- Tulensalo, Hanna, Lapsen tiedollinen toimijuus lastensuojelussa. Tampereen yliopisto 2016.
- Törölä, Miisa – Töttö, Pertti, Kolme polkua huono-osaisuuteen – oikeuspsykiatristen potilaiden laitosurat, yhteiskunnallinen asema ja paranoidisuus. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 54(1) 2017.
- Vuoristo, Niina, Lapsen asema lastensuojelun ja psykiatrian rajapinnalla. Turun yliopisto 2017.
- Wingrove, Twila – Beal, Sarah J., Psychology, Law and the Wellbeing of Children: A Developmental Perspective, s. 13–29 teoksessa Monica K. Miller – Jared Chamberlain – Twila Wingrove (toim.) *Psychology, Law, and the Wellbeing of Children*. Oxford University Press 2014.
- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (LOS) 60/1991.